

Museet for Thy og V. Han Herred

Arkæologiske undersøgelser

Som omtalt i Historisk Samfunds årbog for 1985 har museet i Skjoldborg sogn undersøgt et ødelagt dyssekammer i en overpløjet langdykke beliggende ved gården Møgelvang. Under arbejdet på stedet lagde udgraverne mærke til opløjede sten og kalkstensplader i sydenden af Langdykken godt 40 meter fra det afdækkede kammer. Stenene viste, at der måtte findes rester af endnu et dyssekammer i højen.

Fig. 12: Lerkar fra dyssetomt ved Møgelvang, Skjoldborg Sogn under frigravning. (Foto: Jens-Henrik Bech).

Dette blev undersøgt i foråret 1986 og viste sig at rumme gode fund til trods for, at det var stærkt ødelagt - alle større sten var fjernede i forrige århundrede, og på et tidspunkt havde en ræv tilsyneladende haft hule i kammeret. Alligevel fandtes skeletrester og kranier af mindst tre personer samt over 100 ravperler. Et lille, fint ornamenteret lerkar (fig. 1) viste, at gravkammeret har været benyttet for lidt over 5.000 år siden - i begyndelsen af yngre stenalder.

Fig. 2: Mandsgrav med stridsøkse fra Faddersbøl, Hundborg Sogn. (Foto: Jens-Henrik Bech).

Lidt yngre er en mandsgrav fra omkring år 2.500 før Kristi fødsel, der blev afdækket i forbindelse med en udgravning ved Faddersbøl i Hundborg sogn, som museet foretog i efteråret 1985. Aftegninger i jorden viste, at den døde var blevet gravlagt i plankekiste liggende på højre side med optrukne ben og hovedet imod vest. Foran ansigtet lå hans stridsøkse (fig. 2) og ved bæltstedet en flække. Herudover fandtes kun to ravperler i graven. Mandsgraven fra Faddersbøl blev fundet ved en efterundersøgelse på det sted, hvor museet to år tidligere

havde undersøgt et gravanlæg bestående af et dødehus og stendyngegrave. Som mandsgraven tilhører de også yngre stenalder, men er et par hundrede år ældre end denne.

På en mark tilhørende landpost Sven Bertelsen i Frøstrup udgravede museet i det tidligere forår 1986 endnu en af de mange thylandske stenkister fra bronzealderen. Kisten har, som det sædvanligvis er tilfældet med fund af denne art, Ligget i en nu sløjfet gravhøj.

Den rige kvindegav, som museet udgravede i Frøstrup i 1985 og som er nærmere omtalt i Historisk Samfunds årbog fra samme år, blev fundet under lignende forhold og viste, at selv stærkt afgravede og udpløjede høje kan rumme gode fund. Desværre holdt dette ikke stik med den nye stenkiste fra Frøstrup. Dækstenene over kisten var nemlig fjernede og det indre plyndret, således at det kun er gravens udformning, som med rimelig sikkerhed daterer fundet til perioden 1.200-1.000 f. Kr.

Som led i museets almindelige arkæologiske arbejde er der endvidere foretaget mindre prøvegravninger ved Vandhøjvej i Snedsted og Rønnebærvænget i Koldby fra

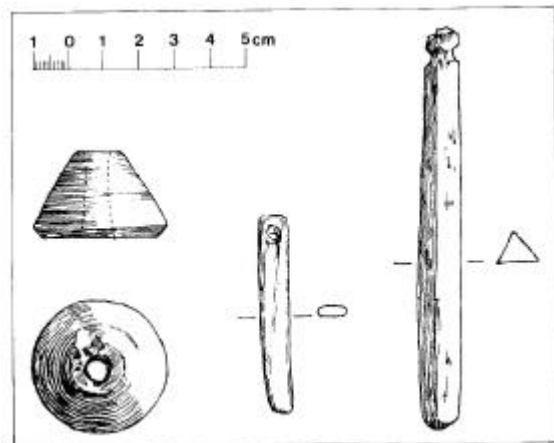

Fig. 3: Hvæssesten af skiffer og tenvægt af ler fra vikingetids begyndelse i Sjørring. Per Kohrtz Andersen del.

ældre jernalder omkring Kristi fødsel. Da begge områder i nær fremtid vil blive bebygget, fortsættes udgravningerne.

Gennem nye udgravninger i en have på Bakkevej i Sjørring er gjort en række spændende fund, som går tilbage til slutningen af vikingetiden. Blandt fundene kan nævnes en nøgle af jern, små hvæssesten af skifer til at hænge i bæltet (fig. 3), skår af fedtstenskar, importeret fra Norge, samt talrige lerkarskår. Genstandene fandtes i et kulturlag, der er afsat i forbindelse med en bebyggelse i 1.000-tallet e. Kr. Fundstedet ligger kun ca. 150 m fra Sjørring Volde, men om nogen samtidighed mellem dette imponerende forsvarsanlæg og fundene på Bakkevej er der næppe tale. Snarere kan man måske opfatte den vikingetidige bebyggelse som forgænger til den stormandsgård, hvortil voldstedet hørte.

Endnu ved vi ikke, hvor stort et område vikingetidslagene i Sjørring dækker, men ved hjælp af borerer forskellige steder i byen vil dette spørgsmål

kunne afklares, således at man bedre vil vide, hvor man kan forvente at støde på nye fund, når der i fremtiden foretages jordarbejder i Sjørring.

Et gravfund fra Sperring vender tilbage til Thy

Fra Antikvarisk Samling i Ribe har museet modtaget en række oldsager, som er blevet opkøbt i Nordvestjylland først i dette århundrede. Om genstandene foreligger sædvanligvis kun oplyst, at de er fundet indenfor området Thy, Thyholm, Mors. Det var derfor helt uventet, at det viste sig muligt at knytte et bestemt fund til en bestemt gravhøj i Thy.

Fig. 4: Spiralornamenteret fæsteknap til bronzesværd fra Sperring. (Foto: Per Kohrtz Andersen).

Om et bronzesværd og en tilhørende spiralornamenteret fæsteknap (fig. 4) samt bæltkrog, der dateres til omkring 1.200 f. Kr., forelå i papirerne fra Ribe oplysninger om, at fundene stammede fra 2Sperring pr. Sjørring, Thy” og var indgået til den Antikvariske Samling i Ribe i perioden 1901-1902. Til trods for, at oplysningen om fundstedet er noget upræcis, så viste den sig, da den på museet blev kombineret med oplysninger fra Nationalmuseets register over oldtidsminderne i Sjørring sogn, at være værdifuld nok. Under Nationalmuseets berejsning af Sjørring sogn i 1912, blev der nemlig i forbindelse med en bestemt gravhøj ved sydvestenden af den udtørrede Sperring Sø noteret, at der heri for nogle år siden fandtes ”2 sværd af bronze, det ene solgt for 50 kr. til museet i Ribe, fundet i en mandslang, stensat kiste”. Der kan næppe være tvivl om, at det bronzesværd, Thisted Museum nu har modtaget, er det ene af de to sværd fra højen.

En trækølle fra yngre stenalder

Fra Anders Kobberø, Gettrup, har museet modtaget en trækølle, der i 1974 blev fundet under grus- og ralgravning ved Sindrup Vejle. Da giveren kunne fortælle, at køllen var fundet i 2-3 meters dybde, måtte der være tale om et oldtidsfund, hvorfor en prøve af træet blev sendt til kulstof-14 analyse på Nationalmuseet. Herfra har museet modtaget meddelelse om, at køllen stammer fra yngre jernalder kort tid før vikingetiden begyndelse omkring år 800 e. Kr. Køllen er meget enkelt udformet, 60 cm lang og med cylindrisk hoved, som er skarpt afsat fra skaftet. Der er tydeligvis tale om et arbejdsredskab, der har kunnet finde anvendelse i flere forskellige sammenhænge som tøjrølle eller som slagværktøj ved træbearbejdning. Fundet er interessant, da det er yderst sjældent, at redskaber af denne art er bevaret fra oldtiden til i dag.

Nyere tid

Også inden for nyere tid foretages der undersøgelser og opmålinger. Undersøgelsen af landbygninger i Thy og

Vester Han Herred, der blev påbegyndt under jobskabelsesordningen i 1985, er genoptaget i forsommeren 1986. Arbejdet vil være afsluttet med udgangen af 1986. Museets nyrehvervelser har atter i år illustreret den bredde i både emner og perioder, som vi gerne vil have i samlingerne.

Fra Svankjær er der kommet en cementstensmaskine. Det var med maskiner af denne type, de fleste sten til de nye huse i Lyngby blev tildannet.

Det industrielle gennembrud belyses med tre små støbejernsvinduer, der stammer fra en nu nedrevet landbrugsejendom i Klastrup, Hjardemål sogn. Bygningen var opført ca. 1850-1860.

Perioden i dansk landbrugshistorie, hvor malkekvæget fik overvældende betydning, belyses af to diplomer for smørprøver, som tildeltes fhv. mejeribestyrer Steffen Kjær Steffensen, Sjørring.

I årets løb er modtaget mange arbejdsredskaber fra både landbrug og håndværk, reklameskilte fra gamle købmandsforretninger, tre husholdningskrukker fra Thisted Lervarefabrik og en større samling husgeråd fra 1920'erne.

Ældre tiders belysningsforhold genkaldes af en lille kiste, der i mange år har stået på stuehusloftet på en gård i Sønderhå. Den viste sig at indeholde talg og rester af tællelys fra forrige århundredes lysestøbning foruden pindene til fremstilling af tællelysene.

Et krus af glaseret lertøj fortæller sin egen tydelige historie om ældre tiders omsorg også for de dagligdags brugsting. Kruset er ganske anonymt, det afslører intet om sin fremstiller, som givetvis har været en landsbypottemager. Men ved sine mange reparationer og klunkninger beretter det et lille stykke hverdagshistorie om nøjsomhed og påpasselighed.

Fra villaen ”Hvidholt” i Thisted har museet modtaget en sofa, der har tilhørt husets tidligere ejer, dyrlæge Knakkegaard, og måske også dets bygherre, konsul Andersen, der lod ”Hvidholt” opføre i 1902.

Et møbel, som de fleste familier har kendt til, er den ”høje barnestol”, som sammenklappet kan anvendes som legebord. En sådan, der stammer fra ca. 1940 og har været i brug til 1982, er nu skænket til museet.

Fra boet efter Peder Konge Frost, Klitmøller, er modtaget en række genstande og fotos, der både belyser tilværelsen i fiskerlejet og livet som sømand.

Et andet vidnesbyrd om thyboens tradition for at sejle på verdenshavene er to engelske fajanceskåle, der ca. 1860 hjembragtes til Agger fra De vestindiske Øer. Sådanne skåle med påtrykte billeder og vers var meget populære i sidste halvdel af 1800-tallet.

Som tidligere år har der også været en pæn tilgang af gamle tekstiler. De personallistoriske og topografiske samlinger er blandt andet suppleret med en skitse til portræt af provst P. N. F. Fibiger, malet 1924 af Minna Ruge, og et maleri af Rosholm Præstegård i Harring Sogn, malet ca. 1920 af E. Jespersen.

Særudstillinger og anden formidling

Året har rent formidlingsmæssigt stået i dukkernes tegn. Det startede med, at vi fik tilknyttet en kunstner som langtidsledig og dermed fik mulighed for at etablere et dukketeater i museets skolestue. Formålet var at bidrage til at gøre museet til et rart sted at komme for børnene. Der er

også mulighed for at formidle historisk viden gennem dialogen og de historiske klædedragter. På det grundlag er der skabt en serie stangdukker, der i påklædning strækker sig fra bronzealderen til nutiden.

Dukketeateret havde premiere i efterårsferien 1985, hvor der til lejligheden blev opført stykket "Emma og Ingeborg". Det forsøges at præsentere alle dukkerne i et og samme stykke med færdiglavede lydband og to dukkeførere. Senere er det tanken at udvikle mindre stykker, som kan bruges i undervisningen i skolestuen, hvor dukketeatret hurtigt kan etableres ved at trække gardiner ud i rummet som kulisser.

I efterårsferien optrådte dukkerne offentligt, og i de næste to måneder var der mulighed for skoleklasser og børnehaver at bestille tid ved to ugentlige forestillinger. Mange benyttede sig af tilbuddet, og der måtte endda afholdes ekstra forestillinger.

I ugen op til jul var enkelte af dukkerne igen i sving, idet der blev spillet et rigtigt julespil om nissernes historie. For at det kunne realiseres med kort varsel, er vi Hans Ove Svalgaard en tak skyldig. Søndag før jul var der offentlig forestilling, og der blev "hygget" på museet med folkedans og småkager.

Stangdukkerne blev i foråret 1986 afløst af de noget mindre filmdukker, som har optrådt i Jørgen Vestergaards velkendte dukkefilm. Der blev etableret en særudstilling om "Filmmagerens værksted", hvor man foruden dukkerne også kunne se kulisser og andet fra tre af Jørgen Vestergaards film.

Udstillingen er blevet museets største succes ind til dato, og vi har måttet forlænge udstillingsperioden sommerferien over. I tilknytning til udstillingen har det for

skoler og børnehaver været muligt at se én af filmene i skolestuen. Denne kombination af udstilling og film har været et tilløbsstykke, idet noget over 2.000 børn har været på besøg fra åbningen i marts og indtil sommerferien. Dette er kun muligt med kustoder, der kan tage sig af andet end lige billetsalg.

Museet arrangerede i forbindelse med Kreditforeningen Danmarks indvielse af Den gamle Toldbod en udstilling om det gamle Thisted. Udstillingen var velbesøgt og blev senere vist på museet. Herudover har der været en særudstilling om lægeplanter produceret af Gram Museum. I Hanstholm er der arrangeret en særudstilling af svenskeren Brunanders billeder, der alle har motiver fra Hanstholm Kommune. Billederne er malet i 1920-erne og 30-eme.

Der har som tidligere år været arrangeret foredrag, og museet har været ude at vise film for pensionister, har tilrettelagt ekskursioner og bidraget ved afholdelse af emneuger på en række skoler. Der har også været tid til at udgive bogen "Vild", en række fortællinger om Thy's oldtid. Ligeledes er der indledt et samarbejde med Skjern Museum om udgivelse af et jernalderspil.

I perioden 5. til 20. april har museet sammen med andre institutioner og foreninger afviklet forskellige "flygtningeaktiviteter" i forbindelse med en del indvandreres ankomst til Thy. Det var ikke uden besværligheder at koordinere de mange aktiviteter, men lærerigt har det været.

Jette Kjær.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1986, side 112-119).